

Svenskt Näringslivs Klimatagenda

Innehållsförteckning

Inledning	2
Förutsättningar för den globala klimatomställningen	3
Parisavtalet – ett globalt åtagande för att motverka den globala uppvärmningen	3
Ett klimatneutralt EU 2050	4
Netto-nollutsläpp i Sverige 2045	5
Det globala läget 2022	6
Principer för en framgångsrik klimatomställning	7
Ett globalt perspektiv	7
Ett näringsliv som tillåts leda omställningen	8
Frihandel i fokus för klimatpolitiska beslut	9
En effektiv klimatpolitik	10
Policyrekommendationer för en framgångsrik klimatomställning	11
Fossilfri el ska finnas när och där det behövs	12
Miljötillståndprocesserna måste stärka istället för att hindra klimatomställningen	14
En omställning från en linjär till en cirkulär ekonomi	16
Källförteckning	19

Inledning

Det svenska näringslivet leder idag omställningen till fossilfrihet. Det är dags för politiken att inte bara säga att klimatomställningen är deras högsta prioritet, ord måste också bli till handling. Svenskt Näringsliv presenterar därför sin klimatagenda medförslag på klimatpolitiska principer och åtgärder som kan möta företagens innovationskraft, vilja och omställningsmöjligheter – och som bidrar till att Sveriges klimatpolitik gör skillnad på riktigt.

Sverige och resten av världen står inför en av mänsklighetens största utmaningar: klimatomställningen. Den innebär att världen på kort tid ska göra enorma investeringar i ny teknik och förändra både produktions- och konsumtionsmönster för att kraftigt reducera koldioxidutsläpp från mänskliga aktiviteter. Klimatfrågan och hur vi ställer om till ett hållbart samhälle har på senare år intagit en alltmer central plats i samhällsdebatten. Mot bakgrund av en globalt växande befolkning, växande koldioxidutsläpp och en förväntad dubbling av den globala materialanvändningen fram till 2060 är frågan också högt prioriterad i den globala politiken.

Forskning visar entydigt på att mänsklighetens användning av fossila råvaror och de koldioxidutsläpp som genereras till följd detta påverkar vårt klimat. De senaste rapporterna från FN:s klimatpanel, IPCC, konstaterar också att förändringen måste ske snabbt.¹ För att lyckas med omställningen, krävs stora, globala insatser där omställning sker i både konsumtions- och produktionsmönster. Svenskt Näringsliv ser Parisavtalet som en självklar utgångspunkt i arbetet med att minska utsläppen och står bakom EU-kommissionens målsättning om ett klimatneutralt Europa senast 2050 liksom den nationella målsättningen om netto-noll utsläpp i Sverige till 2045.

För att lyckas med en globalt hållbar utveckling och att nå klimatmålen, med fortsatt tillväxt och ökat välbefinnande, är marknadsekonomin avgörande. För att Sverige och världen ska klara att ställa om till ett klimatneutralt samhälle behövs teknisk utveckling och omfattande investeringar. Därför är goda villkor för företag att utvecklas i Sverige och bibehållandet av en konkurrenskraftig roll internationellt, viktiga pusselbitar i hur vi ska klara klimatomställningen. Det är i näringslivet som den innovation, teknik, kapital och kunskap som möjliggör omställningen finns. Ett effektivt användande av resurser är nödvändigt för att minska vår klimatpåverkan och det är även kärnan i företagande. Näringslivet ser de affärsmöjligheter som övergången från fossilt till fossilfritt innebär och hur ökade cirkulära flöden kan generera såväl klimatnytta som ökad lönsamhet, jobbtillväxt och produktutveckling.

Det svenska näringslivet bidrar redan i dag med global klimatnytta genom sin export. En nästintill fossilfri energi och effektiva produktionsprocesser ligger bakom de relativt låga utsläppen av svensk industri. I dag motsvarar exportens klimatnytta hälften av de totala utsläpp som genereras i Sverige – en siffra som genom en svensk omställning och industriutbyggnad kan fördubblas redan till 2040.² Möjligheterna att fortsatt bidra till den globala klimatomställningen genom export är viktig att ta vara på.

Klimatomställningen är, med rätt verktyg, förutsättningar och regelverk, en möjlighet för Sverige och svenska företag att skapa innovation, sysselsättning och hållbar tillväxt. Bara genom att visa att utsläppsminskningar och ekonomisk tillväxt går att förena, kan Sverige vara ett föregångsland både för klimatomställning och fattigdomsbekämpning.

Förutsättningar för den globala klimatomställningen

Parisavtalet – ett globalt åtagande för att motverka den globala uppvärmningen

Parisavtalet är ett bindande, internationellt avtal kring klimatförändringar som antogs vid COP21 i Paris år 2015. I Parisavtalet kom de 196 deltagande länderna överens om att begränsa den globala uppvärmningen till 2 grader, men att sträva efter att hålla den under 1,5 grads ökning.

De länder som står bakom Parisavtalet behöver presentera nationellt beslutade klimatplaner med åtgärder för att minska den globala uppvärmningen. De nationella målen för minskade utsläpp (NDC) ska sedan uppdateras vart femte år. Vilken ambitionsnivå målen ska ha, är dock upp till länderna själva att besluta. Parisavtalet fastställer dock att de länder som har bäst förutsättningar ska gå före, och ge stöd till utvecklingsländerna genom bland annat finansiering, tekniköverföring och kapacitetsbyggande.

Ett klimatneutralt EU 2050

EU-länderna har samordnat sina åtaganden under Parisavtalet för medlemsstaters räkning. I december 2019 presenterade EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen den europeiska gröna given (EGD). Målet med reformpaketet är att göra Europa till den första klimatneutrala kontinenten till år 2050.³ Klimatlagen är det främsta initiativet inom EGD, och initiativet lagstiftar för första gången målet att nå klimatneutralitet till år 2050. Det ska också säkerställas att EU:s alla sektorer och framtida policys bidrar till det målet. I juni 2021 godkändes klimatlagen av EU:s beslutsfattande instanser, och det politiska åtagandet att uppnå klimatneutralitet inom unionen senast 2050 är nu en rättsligt bindande skyldighet.

Klimatlagen fastställer också att EU till 2030 ska ha minskat sina utsläpp med minst 55 procent jämfört med 1990 års nivåer. Det är en kraftig ambitionsökning jämfört med det tidigare målet om en minskning med 40 procent till 2030. För att övervaka framstegen i unionen, tillsätts också ett oberoende, vetenskapligt EU-organ.

EU:s utsläppsminskningar åstadkoms dels genom utsläppshandelssystemet (EU Emission Trading System, ETS) som täcker drygt 40 procent av utsläppen, dels genom de så kallade bördefördelningen (Effort Sharing Regulation, ESR), som reglerar resterande utsläpp. ETS hanterar utsläppen från energiintensiv industri, såsom stål och cementproduktion, och ESR täcker utsläppen från mindre industri och jordbruk. Markanvändnings- och skogsbrukssektorn kan också bidra till ett nettoupptag av koldioxid genom kolsänkor i skog och mark. Genom LULUCF-förordningen får sektorn bindande åtaganden att bidra till utsläppsminskningarna inom EU.

I juli 2021 presenterade EU-kommissionen sitt ”fit for 55-paket”, för att implementera det skärpta 2030-målet. Förslaget innehöll dels ambitionshöjningar av redan implementerade direktiv, som ett parallellt EU ETS för vägtransport och bostäder och höjda utsläppsmål inom ESR, dels helt nya åtaganden som en gränsjusteringsmekanism för koldioxid. Kommissionen föreslog en sådan mekanism för att undvika att kolintensiv produktion flyttas till länder utanför EU och sedan importeras till den europeiska marknaden, eller att prisdumpning från företag baserade i länder med mindre omfattande klimatåtaganden kan utföras. Gränsjusteringsmekanismen föreslås införas i enlighet med WTO-regler och andra internationella åtaganden och innebär att importörer måste köpa utsläppsrätter i samma mängd och till samma pris som om produkten hade varit tillverkad i EU. För enkelhetens skull, omnämns gränsjusteringsmekanismen ibland som en klimattull, även om det inte är en tull i dess rätta bemärkelse.

Likt det globala åtagandet finns en social aspekt med i det europeiska klimatåtagandet. I klimatpaketet som presenterades i juli 2021 ingick också en social klimatfond. Fonden är tänkt som ett stöd för klimatomställningen, och finansieringen kommer ifrån delar av intäkterna från det föreslagna, parallella utsläppshandelssystemet för transporter och byggnader.

Netto-nollutsläpp i Sverige 2045

Det svenska klimatpolitiska ramverket från 2017 anger att Sverige ska nå nettonollutsläpp senast 2045 och ha negativa nettoutsläpp därefter. För att nå målet krävs s.k. kompletterande åtgärder vid sidan av omfattande utsläppsminskningar, eftersom negativa nettoutsläpp kräver någon form av aktiv insats för att reducera bortom det vi själva släpper ut – exempelvis genom ökad kolsänka eller avskiljning och lagring av biogen koldioxid.

Mer exakt innebär det klimatpolitiska ramverket att utsläppen i Sverige ska minska med minst 85% till 2045 jämfört med 1990. Fram till dess har etappmål satts upp. År 2020 skulle de svenska utsläppen av växthusgaser, från den icke-handlande sektorn, vara 40 procent lägre än år 1990. Motsvarande siffra för 2030 är 63 procent, och minskningen ska motsvara 75 procent år 2040. För att minska hela samhällets växthusgasutsläpp med minst 85 procent behöver i stort sett all användning av fossila bränslen upphöra i samhället samtidigt som utsläppen från industriprocesser når nivåer nära noll. Detta kan ske, bland annat genom att användningen av fossila insatsvaror fasas ut och genom att CCS-teknik tillämpas i branscher som till exempel cementproduktion, där fossila koldioxidutsläpp annars inte kan undvikas. Användningen av energi och material måste effektiviseras kraftfullt, vilket förutsätter omställning till en cirkulär ekonomi, och utsläppen från eltilförsel behöver nå nollnivåer samtidigt som elanvändningen ökar i industrin och transportsektorn.⁴

Det globala läget 2022

I FN:s miljöprogramms Emissions Gap Report för 2021⁵, tydliggörs att det kommer att krävas kraftfulla internationella insatser för att klimatmålen ska nås. Ländernas mål för minskade utsläpp (NDC) som satts upp hittills, ser ut att ta den globala uppvärmningen till 2.7 grader. Innan 2030 behöver utsläppen av växthusgaser minska med 30 procent, ytterligare 13 gigaton koldioxid årligen, för att vara på rätt väg mot målet om en temperaturhöjning på max 2 grader. För att lyckas med endast 1.5 grads uppvärmning, är motsvarande siffra 55 procent och 28 gigatons minskade utsläpp årligen.

De globala utsläppen måste nå netto noll omkring år 2050 för att Parisavtalets mål ska kunna nås. År 2021 har 49 länder samt EU åtagit sig ett mål om klimatneutralitet, motsvarande hälften av de globala växthusgasutsläppen. Alla utom fyra länder har dessutom beslutat att åtagandet ska vara uppnått innan 2050. Det är dock endast 11 stycken som är lagstadgade, vilka motsvarar 12 procent av utsläppen.⁶ Endast 23 procent av världens utsläpp är idag inkluderade i ett aktivt prissystem för koldioxid och mindre än fyra procent av dem är prissatta på nivåer som ligger i nivå med det som krävs för att Parisavtalets mål ska nås. Antalet prissättningsinstrument fortsätter dock att öka.⁷

EU har lyckats minska sina utsläpp över tid, men det går för sakta och i andra stora länder har utsläppen istället ökat.⁸ Kina är världens största utsläppare, med en kraftigt accelererande utsläppstakt det senaste två decennierna. På plats två och tre återfinns USA och EU28.⁹ Precis som i EU har utsläppen minskat i USA de senaste åren, om än i en alltför långsam takt. Tillsammans med Indien, som likt Kina har en brant utsläppsökning, motsvarar ländernas totala utsläpp 55 procent av de globala växthusgaserna.¹⁰ Världens befolkning växer kraftigt och efterfrågan på energi och ekonomiskt välstånd kommer att öka och levnadsstandarden behöver höjas på ett hållbart sätt för att Parisavtalets mål ska nås.

Likt i resten av världen, minskar även de svenska utsläppen i alltför låg takt. Klimatpolitiska rådet fastslog i 2021 års rapport att den beslutande politiken inte är tillräcklig för att nå de svenska klimatmålen. Det uppsatta etappmålet för den icke-handlande sektorn nåddes dock år 2020, och minskningen var oberoende av covid-19-pandemins effekter på de svenska utsläppen.¹¹

EU:s andel av världsekonomin förväntas uppgå till 14 procent år 2030. Sveriges andel uppskattas motsvara 0,4 procent samma år.¹² Förändringar inom den svenska ekonomin, och så även EUs, har således en begränsad effekt på minskningen av koldioxidutsläpp globalt. Både Sverige och EU spelar dock en viktig roll i kampen mot klimatförändringarna, genom möjligheten att visa att sänkta utsläpp och ökad tillväxt går att förena.

Principer för en framgångsrik klimatomställning

För att gå från dagsläge till ett resurseffektivt och klimatneutralt samhälle, behövs en omfattande omställning. Fyra principer är särskilt viktiga att beakta i klimatpolitiska beslut, för att Sverige ska kunna bedriva en framgångsrik klimatomställning - ett globalt perspektiv, ett näringsliv som tillåts leda omställningen, en effektiv klimatpolitik och ett fokus på frihandel.

Ett globalt perspektiv

Givet klimatfrågans natur så bör Sverige alltid eftersträva regleringar på så hög internationell nivå som möjligt. Att hantera frågan på EU-nivå är önskvärt, men om möjligt bör den klimatutmaningen också hanteras på global nivå. Fokus för allt framgångsrikt klimatarbetet måste vara att utsläppen ska nå netto noll globalt. Svensk klimatpolitik bör fokusera på hur Sverige kan skapa största möjliga globala klimatnytta.

Det mest effektiva sättet att reducera den globala klimatpåverkan är att börja prissätta utsläppen globalt. Genom prissättning av växthusgaser och internalisering av produktionskostnader, kan vi undvika att länder konkurrerar med låga utsläppskostnader för att attrahera företag. Möjligheter till nationell prisdumpning på bekostnad av klimatet måste elimineras. Prissättning av koldioxidutsläpp blir vanligare (Se avsnitt "nuläge") men utvecklingen går för långsamt och priset är på många håll för lågt. Det finns flera möjligheter för en svensk regering att arbeta för att öka den globala andelen utsläpp som omfattas av ett utsläppspris. Den svenska regeringen bör exempelvis driva på EU-kommissionen att verka för ett globalt koldioxidpris. De kan också tilldela regeringsuppdrag till relevanta myndigheter, såsom Skatteverket och Energimyndigheten, om att bistå andra länder med finansiell och teknisk assistans vad gäller miljöskatter och utsläppshandels-system. Man kan också villkora den svenska biståndsgivning i syfte att höja priset på koldioxidutsläpp. I rapporten "priset på koldioxid" av Ellen Gustafsson presenteras mer om hur Sveriges klimatpolitik kan göra större skillnad på global nivå.¹³

Ett näringsliv som tillåts leda omställningen

En viktig princip i en framgångsrik klimatomställning är också att skapa goda förutsättningar för företag att verka på den svenska marknaden. Det är i näringslivet som innovationer och nya klimatsmarta lösningar utvecklas, som både bidrar till klimat-effektivare processer hos företagen själva och minskade utsläpp hos konsumenten. Det svenska näringslivet ligger i framkant vad gäller ambitioner och proaktivt klimatarbete. Detta engagemang måste tillvaratas och stöttas från politiken. Det effektivaste sättet för politiken att stötta näringslivet, är att fastställa tydliga ramverk för vad som ska uppnås, men lämna vägen dit och lösningsutvecklingen till företagen. Genom teknikneutrala beslut som gynnar innovation och utveckling kan vi säkerställa att klimatomställningen också sker på det mest kostnadseffektiva sättet och möjliggör fortsatt tillväxt.

Tillväxt och höga klimatambitioner behöver gå hand i hand för att möjliggöra en globalt hållbar utveckling, som tillåter en hög befolkningstillväxt som samtidigt lyfts ur fattigdom. Sverige ska vara ett positivt exempel på att den utvecklingen är möjlig. Svenska företag satsar stort på att investera i morgondagens teknik som ger förutsättningar för fortsatt välbefinnande, samtidigt som utsläppen reduceras. Det sker genom investeringar i bland annat produktion av fossilfritt stål, fossilfria varor från skogen och nya batterifabriker. Genom att visa att hög tillväxt och klimatomställning kan förenas, kan Sverige uppmuntra länder att ställa om och bekämpa fattigdom parallellt.

De svenska företagen skapar redan idag klimatnytta på global nivå genom export av resurseffektiva produkter och tjänster, som vid sin användning minskar klimatutsläppen. Under 2018 trängde svensk varuexport undan 26 miljoner ton koldioxidutsläpp globalt – det motsvarar hälften av Sveriges samlade utsläpp. Genom en framgångsrik omställning och utbyggnad av den svenska industrin, kan den siffran mer än fördubblas redan till 2040.¹⁴ Även svensk export av tjänster lär bidra till klimatomställningen. Det samma gäller för de många svenska koncerner som har dotterbolag, filialer, butiker och fabriker runt om i världen. De sprider svenskt miljötanke och klimativänlig teknik men för också med sig svenska ”klimatkrav” från staten, EU och kunderna och ägarna till de länder de är aktiva i.

Den nytta som svenska företag skapar, bör från politiken mötas med initiativ för att medräkna klimatnyttan i analyser av svenska utsläpp. Inom akademien forskar bland annat Astrid Kander på alternativa beräkningsmetoder för utsläpp, som bättre skulle synliggöra klimatnyttan från svensk produktion och export av energikrävande produkter med låga utsläpp av växthusgaser. Att belysa nettot av svenska utsläpp innebär inte att ambitionsnivån kring utsläppsminskningar sänks. De territoriella utsläppen ska fortsatt minskas enligt plan, men en alternativ beräkningsmetod tydliggör näringslivets roll i klimatomställningen och således behovet av en konkurrenskraftig industri – både i Sverige och globalt. Detta är viktigt för att politiken ska få rätt förutsättningar att fatta beslut som skapar reell klimatnytta.

Möjligheten för svenska företag att exportera sin klimatnytta förutsätter att de är konkurrenskraftiga på den internationella marknaden. Att ställa om processer och utveckla nya smarta tjänster, tekniska lösningar och produkter kräver innovationskraft och resurser. Konkurrenskraften måste finnas hela vägen under klimatarbetet och transformationsfasen för att satsningar och investeringar ska kunna ske, bara lönsamma företag kan göra de investeringar som krävs för att ställa om. För internationellt konkurrensutsatta branscher är det särskilt viktigt att svensk klimatpolitik utvecklas med beaktan av utvecklingen globalt.

För att säkerställa de svenska företagens konkurrenskraft, bör insatser också genomföras för att säkra harmoniserade regelverk och likvärdig implementering av direktiv på EU:s inre marknad. Internationellt, bör målet också vara att internationella handelspartners till EU ska presentera klimatambitioner som ligger i linje med Parisavtalet. Ett globalt fokus på att nå Parisavtalets mål måste vara en grundbult i EU:s långsiktiga klimatpolicy.

Effektiva produktionsprocesser är en viktig konkurrensfördel och det finns en stor medvetenhet kring klimatfrågan hos det svenska näringslivet. Sverige har därtill ett energisystem vad gäller el och värme med mycket små koldioxidutsläpp, vilket gör att när svenska produkter exporteras till andra länder kan dessa ersätta liknande produkter med sämre klimatprestanda. Företagen som producerar och exporterar produkter med låga utsläpp bidrar genom att maximera klimateffekterna och spridningen av smarta teknologier, material, lösningar och tjänster som behövs för att förena höga klimatambitioner och ekonomisk tillväxt över hela världen. Ett gott företagsklimat i Sverige, som tillåter både uppkomst och tillväxt av nya, innovativa bolag, är därför en avgörande del av en effektiv klimatpolitik. Som en del av ett konkurrenskraftigt EU, som handlar med omvärlden, kan exporten bidra till klimatomställningen på flera plan.

Frihandel i fokus för klimatpolitiska beslut

Att möjliggöra handel och teknikspridning är avgörande för att de globala klimatmålen ska nås. Genom tillgång till världsmarknaden får näringslivet tillgång till både den kunskap och det kapital som behövs för att lyckas med nödvändig teknikutveckling för fossilfri produktion. Handel möjliggör sedan import av såväl varor som tjänster, och att ny teknik kan spridas över världen. Efterfrågan från en global marknad skapar också drivkrafter för fler företag att följa ledande bolag i arbetet med fossilfrihet. Det är möjligheten att handla globalt som gör att svensk produktion kan skapa ytterligare klimatnytta, och frihandel är en viktig princip att värna i arbetet med klimatet.

Det mest effektiva sättet att minska utsläppen är som nämnts i avsnittet ”ett globalt perspektiv” genom prissättning av koldioxid. Om utsläpp prissätts korrekt, enligt förorenaren-betalar-principen, kommer produktionen följaktligen att ske på de ställen i världen där den får minst klimatpåverkan eftersom det kommer vara det mest kostnadseffektiva för företagen. Marknaden kommer att se till att minimera utsläppen genom att fördela världens produktion på det mest klimatvänliga och även billigaste, sättet. Handeln blir sedan ett verktyg för att säkerställa att produkter och tjänster fortsatt når ut globalt. De utsläpp som sker vid transporter är en mycket liten del av en produkts totala miljöpåverkan och fysiska avstånd för en produkt att transporteras har således ingen större påverkan på sammantagna utsläpp.

Politiska beslut som leder till att minimera och ta bort tullar och handelshinder är därför viktiga för globalt minskade utsläpp. Genom samarbeten i olika fora för att ta fram globala regler och standarder, inte minst för den cirkulära ekonomin, försvinner en del av de tekniska handelshinder som idag försvårar, fördyrar eller rent av omöjliggör handel. Handelspolitiken kan också utgöra den rätta arenan för att skapa överenskommelser om att fasa ut subventioner till fossila bränslen. Grön handelspolitik kan bedrivas såväl inom ramarna för Världshandelsorganisationen WTO som i bilaterala frihandelsavtal eller unilateralt av EU.

En effektiv klimatpolitik

För att Sverige ska kunna vara ett föregångsland i klimatarbetet måste den nationella klimatpolitiken vara effektiv. Det behövs ett förutsägbart helhetsperspektiv, som säkerställer att styrmedel och andra politiska åtgärder samverkar, snarare än motverkar varandra eller suboptimerar. Det krävs också ordentliga konsekvensanalyser av föreslagna beslut samt en systematisk uppföljning av införda åtgärder. Beslut måste också fattas med ett kostnadsnyttofokus för att säkerställa att varje satsad klimatkrona skapar så stora utsläppsminskningar som möjligt.

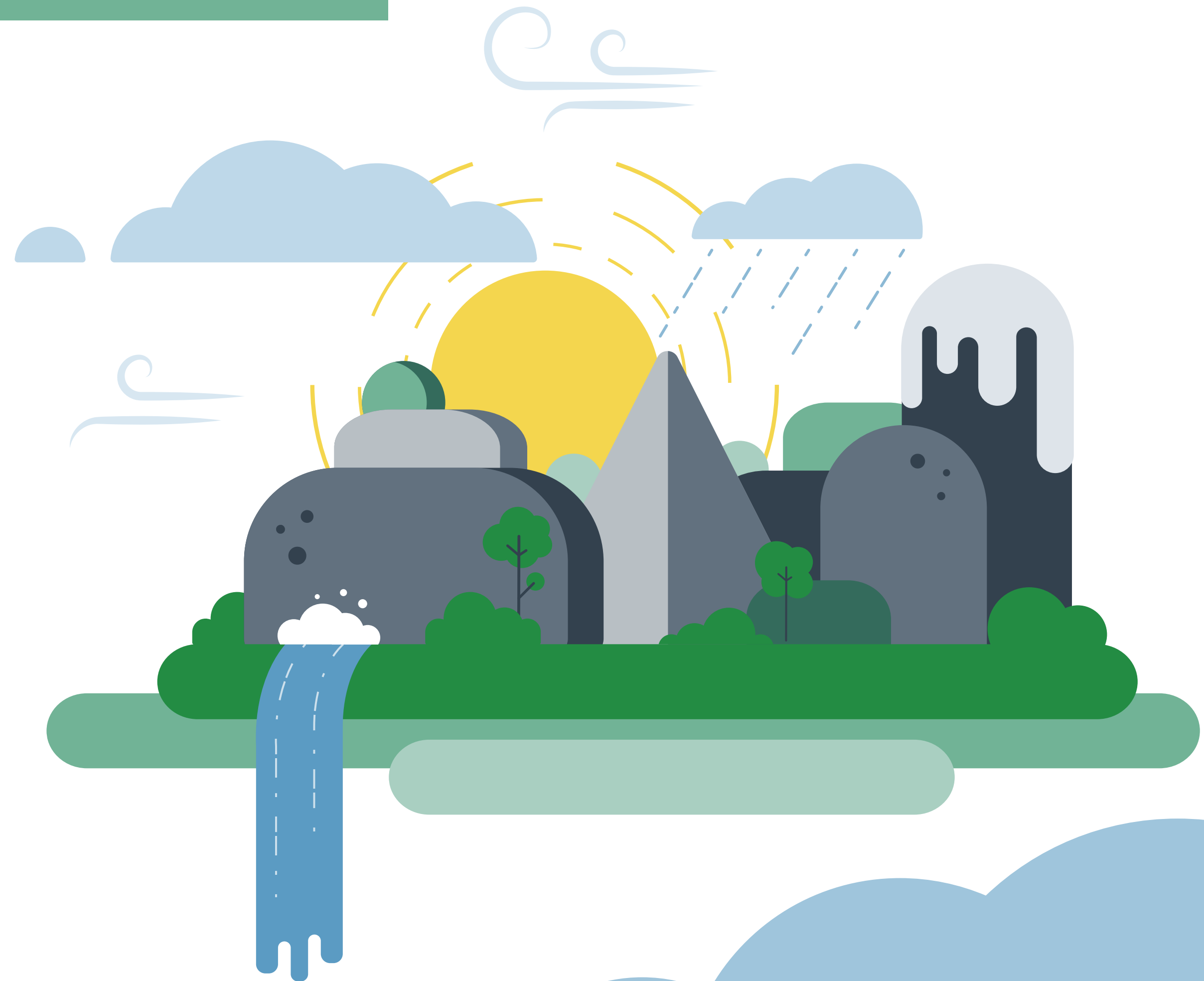
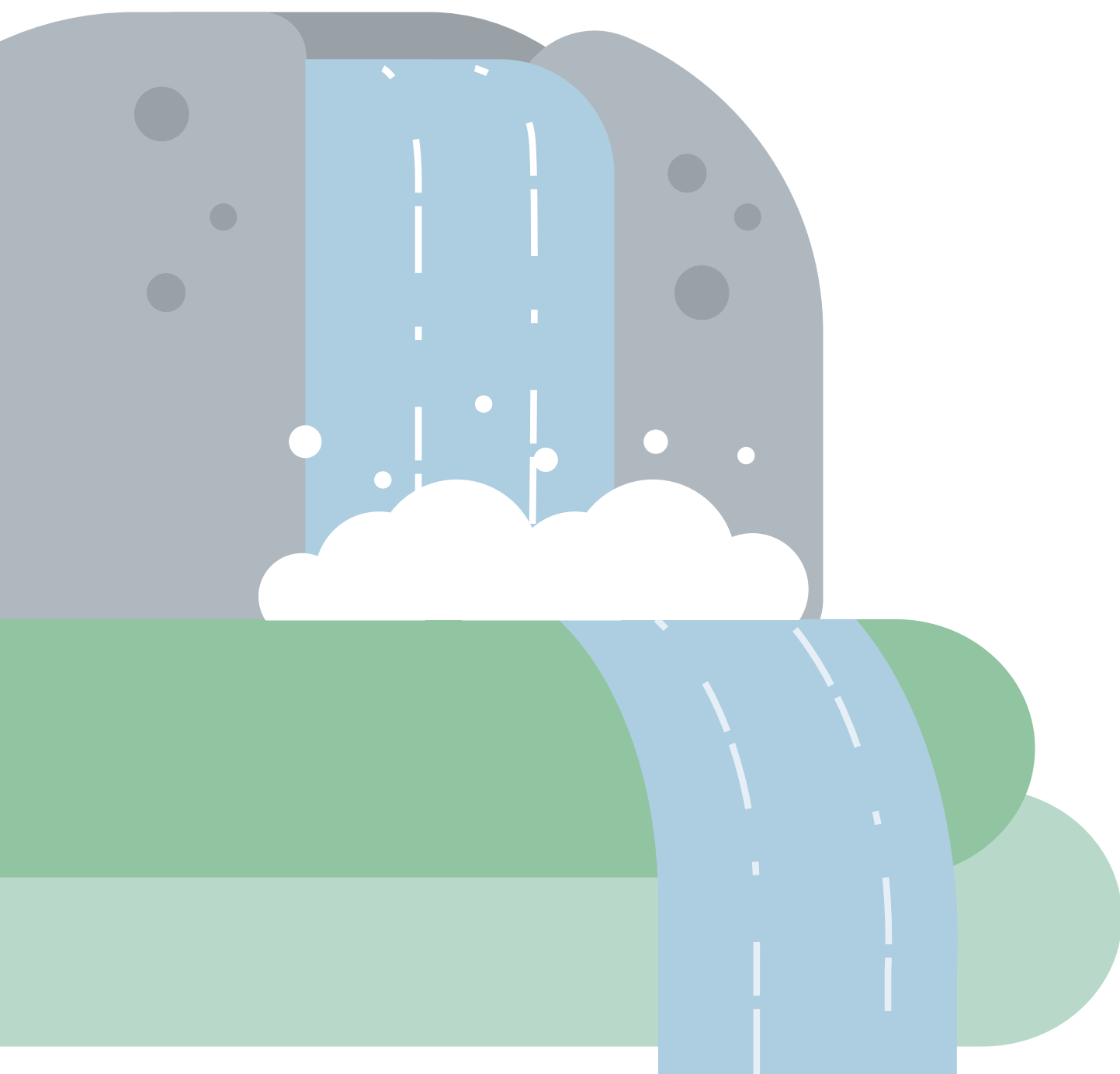
För att upprätthålla en effektiv klimatpolitik är det också viktigt att ta bort styrmedel som spelat ut sin roll eller är ineffektiva. Klimatpolitiska åtgärder bör riktas dit de skapar mest nytta på både kort och lång sikt. Bland annat är det viktigt att undvika dubbla styrmedel som skapar kostnader utan att medföra klimateffekt, till exempel nationella styrmedel som överlappar med de som beslutas på EU-nivå.

EU är en av världens största ekonomier och står för ca 16 procent av världens BNP.¹⁵ Europa är världens största marknad och exportör av färdigvaror och tjänster, och utgör själv den största exportmarknaden för omkring åttio länder.¹⁶ Sättet som EU reglerar produkter och marknader får således stort globalt genomslag, eftersom många multinationella företag väljer att anpassa sig globalt till EU:s uppsatta standarder och regler. De initiativ EU tar för grön omställning får således, genom handel, betydelse långt utanför unionens gränser. Det är genom påtryckningar i EU som den svenska klimatpolitiken kan göra störst skillnad.

Policyrekommendationer för en framgångsrik klimatomställning

Utifrån ovan principer, är tre faktorer avgörande för att Sverige ska lyckas med klimatomställningen - el när och där det behövs, en möjliggörande tillståndsprövning och en omställning till en cirkulär ekonomi.

Fossilfri el ska finnas när och där det behövs

Det svenska välbefindandet är byggt på en god tillgång till el. Detta har möjliggjort alltifrån teknikutveckling till industrietablering, samhällsutbyggnad och digitalisering. Elsystemet har därför varit en viktig del i den svenska konkurrenskraften. Dagens till 98 procent fossilfria elsystem är en viktig del i den stora klimatnyttan som skapas globalt av svensk export. Den trygga tillgången till el utmanas nu av den stora elanvändningsökning som medföljer klimatomställningen. Detta ökar samtidigt kraven på politiken att fatta de nödvändiga beslut som krävs för att elsystemet ska vara en möjliggörare för klimatomställning och ökat välbefindande.

För att Sverige ska kunna nå sina klimatmål till 2045, beräknas dagens elanvändning åtminstone dubblas. Den största elektrifieringen ser vi i industrin, men även transportsektorn kommer att omfattas av stor omställning. Beräkningarna av hur mycket elanvändningen i Sverige kommer öka fram till år 2045 ändras också i snabbt i takt med att nya initiativ inom det svenska näringslivet presenteras.

På bara ett år har både LKAB presenterat sina satsningar på koldioxidfri järnsvamp och H2 Green Steel lanserat sina planer att producera stål utan kol. Även inom andra sektorer pågår olika satsningar för att reducera klimatskadliga utsläpp. Anläggningsmaskiner utvecklas för att drivas med elektricitet, bland annat i Bolidens gruva i Aitik. Även Volvo CE har en storskalig satsning på elektrifiering av anläggningsmaskiner, och Epiroc bygger elektriska gruv-maskiner. Överallt pågår en utveckling för att möta klimattutmaningen och ofta är lösningen elektricitet. Bara LKAB:s satsning ensamt, väntas öka den svenska elanvändningen med 55 TWh, det vill säga drygt 40 procent av dagens totala elanvändning i Sverige. Nu behöver den svenska energipolitiken säkerställa att elsystemet möjliggör den omställning och utveckling som näringslivet redan påbörjat.

För att uppnå ett elsystem som är leverenssäkert och kostnadseffektivt, samtidigt som det tar oss till nettonoll växthusgasutsläpp 2045, behöver Sverige alla fossilfria produktionsslag. Svenskt Näringslivs beräkningar visar att ett förnybart elsystem kommer att bli nästan 50 procent dyrare än ett teknikneutralt system¹⁷, utan att göra mer för att ta Sverige och världen ur klimatkrisen. Dessutom riskerar ett förnybart elsystem att leda till lokala miljöutmaningar, eftersom det kräver att mycket större yta till lands och havs behöver tas i anspråk. Framöver behöver vi därför både bevara befintlig och bygga ny kärnkraft, kraftigt öka vindkraftsproduktionen och bevara dagens vattenkraft.

Förutom ett energipolitiskt mål om ett 100 procent fossilfritt elsystem, behövs också ett mål som garanterar försörjningstrygghet. Det svenska elsystemet står redan i dag inför stora utmaningar med leveranssäkerheten. Elnätet är redan nära sin maxkapacitet i Sverige och behöver både reinvesteras och utökas för att klara den ökade elanvändningen. Utan sådana investeringar riskerar näringslivets satsningar på klimatomställningen att omintetgöras på grund av bristande tillgång på el.

Efter nedstängningen av fyra kärnkraftsreaktorer i söder koncentreras nu majoriteten av elproduktionen till norra delen av landet. Den bristande överföringskapaciteten mellan norr och söder leder både till stora prisskillnader i landet och framförallt till en kapacitetsbrist i landets södra delar. Satsningar likt de från LKAB och H2 Green Steel väntas äta upp dagens elproduktionsöverskott i norr. Södra Sverige som redan i dag lider av underskott på el, kan således inte räkna med att den el som behövs för bostäder, produktion och elektrifiering av transportsektorn kan transporteras från norr. Från grannländerna är import av förnybar el också en utmaning – det finns en hög korrelation mellan brist på vind- och solkraft i Sverige och i grannländerna.

Utan visshet om att elsystemet kan leverera garantera tillräcklig effekt, försörjningstrygghet och internationellt konkurrenskraftiga priser, kommer företagen inte våga investera i den nya teknik och innovation som krävs för att elektrifiera nödvändiga samhällsfunktioner. Det svenska elsystemet är en grundbult i klimatomställningen och behöver prioriteras i klimatpolitiken.

För att möjliggöra klimatomställningen till 2045, med ett bevarat svenskt välstånd, behövs ett kostnadseffektivt elsystem som levererar el när och där det behövs. För att säkerställa det, behöver regeringen bland annat:

- Säkerställa att Sveriges energipolitiska mål siktar mot ett hundra procent fossilfritt elsystem. Ett fossilfritt elsystem möjliggör en omställning till lägre kostnad och med högre leveranssäkerhet.
- Möjliggöra för ny planerbar produktion i södra Sverige och säkerställa att den existerande planerbara produktionen kan fortsätta producera el.
- Sätta ett mål för försörjningstrygghet och leveranssäkerhet. Ett leveranssäkert elsystem är en förutsättning för investeringar i klimatomställningen.
- Påskynda utbyggnaden av elnäten inom landet för att säkerställa fossilfria satsningar.

Svenskt Näringsliv driver projektet kraftsamling elförsörjning och har inom ramen för detta tagit fram en mängd kunskapsunderlag och policyförslag. Dessa finns att ta del av **på vår hemsida**.

Miljötillståndprocesserna måste stärka istället för att hindra klimatomställningen

I dag är i stort sett alla projekt som genomförs på klimatområdet direkt, eller indirekt, beroende av tillstånd enligt miljöbalken för att kunna genomföras. Paradoxalt nog är det just den svenska miljöbalkens tillstånd en bromskloss för den svenska klimatomställningen. Skälen till detta finns främst i oförutsägbarhet, långa tidsfrister och avsaknad av kostnadsnyttoperspektiv i beslutsfattningen.

Sammantaget skapar miljötillståndshanteringen en osäkerhet för företagen, vilket hindrar investeringar och tekniska lösningar som skulle kunna minska Sveriges samlade koldioxidutsläpp. Det påverkar också den globala omställningen. Möjligheten för svenska företag att exportera vår klimatnytta minskar, och istället ökar risken för koldioxidläckage genom omplacering av industri till länder där klimatpolitiken inte är lika omfattande.

En studie utförd av Svenskt Näringsliv¹⁸ visar att mer än vart tionde tillståndspliktigt företag som upplevt problem med lagstiftningen väljer att flytta delar av sin verksamhet utomlands till följd av den bristande tillståndshanteringen – företag som hade kunnat skapa klimatnytta genom vårt fossilfria elsystem och arbetsmöjligheter för ökat välbefinnande.

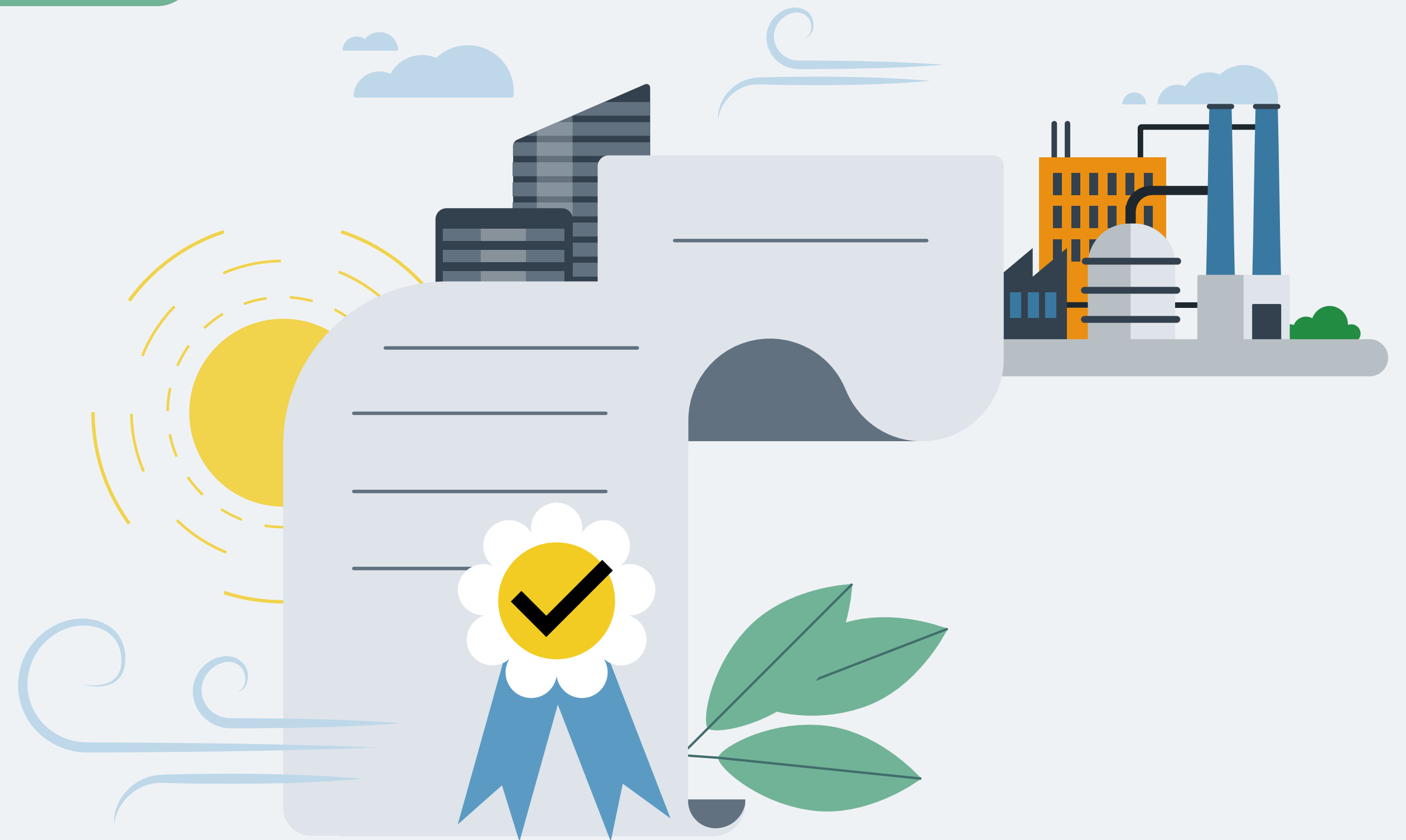
Tillståndprocessen kantas idag också av den målkonflikt mellan lokalmiljö, klimatomställning och mänsklig utveckling. Redan 2003 konstaterade en statlig utredning att miljöbalken riskerar motverka sitt syfte om en hållbar utveckling.¹⁹ Trots det har inga åtgärder vidtagits som kunnat förbättra systemet.

Svenskt Näringsliv står bakom ett starkt miljöskydd och menar att målkonflikter som hindrar en hållbar utveckling måste kunna hanteras inom ramen för tillståndsgivning. Sett till det avgörande läge vi står inför med klimatomställningen, behöver åtgärder som skapar tillräckligt hög klimatnytta prioriteras över enskilda lokala miljövärden. Bristande förutsägbarhet och avsaknaden av avvägningar mellan klimatnytta och lokalmiljö i tillståndprocesserna kan få förödande konsekvenser för den globala omställningen.

Det svenska näringslivet står redo att investera i teknikutveckling för omställningen och politiken behöver ta sitt ansvar för att skapa rätt förutsättningar. Med handläggningstider på 10–15 år för tillstånd till nyinvesteringar i energiproduktion, mineralutvinning eller andra klimatnödvändiga åtgärder, kommer det inte att ske tillräckligt snabbt. År 2045 är bara 2 handläggningstider bort. Det krävs därför omgående politiska beslut som förkortar ledtiderna i tillståndprocesserna och ökar tillförlitligheten till systemet. Svenskt Näringslivs utgångspunkt är att det behöver bli möjligt att göra dubbelt så mycket, på hälften så lång tid för att vi ska nå våra klimatmål till 2045.

För att säkerställa att den svenska tillståndshanteringen möjliggör en klimat-omställning till 2045 behöver regeringen skapa förutsebarhet, en ökad likformighet i tillståndsprövningen och se till att tidsåtgången vid tillståndsprövningen minskar. För att nå målet behöver regeringen bland annat:

- Göra det enklare att ändra i befintliga verksamheter genom att ange ändringstillstånd som huvudregel och förenkla processerna för andra ändringar.
- Avgränsa omfattningen av tillståndprocesserna så att fokus kan läggas på väsentliga frågor och varje ärende hanteras snabbare.
- Begränsa antalet verksamheter och projekt som behöver tillståndsprövas och använd istället tillsynen bättre och mer effektivt.
- Tydliggöra i lag vad en ansökan ska omfatta så att både verksamheter och myndigheter får en bättre samsyn kring vad som krävs för att få ett tillstånd.
- Anpassa lagstiftning bättre till EU:s regler och sluta använda svenska konstruktioner såsom bästa möjliga teknik där EU kräver bästa tillgängliga teknik.
- Begränsa antalet myndigheter som får föra talan för statens räkning och ställ högre krav på deras medverkan i processerna.
- Införa tidsgränser i handläggningen vid domstolar och miljöprövningsdelegationer och förstärk utredningsskyldigheten hos beslutande myndighet.

Svenskt Näringsliv driver projektet miljötillstånd och har inom ramen för detta tagit fram ett flertal rapporter och policyförslag. Dessa finns att ta del av **på vår hemsida**.

En omställning från en linjär till en cirkulär ekonomi

Det globala materielbehovet förväntas mer än fördubblas fram till 2060 till följd av en ökande befolkning och medelklass i världen. Klimatfrågan och koldioxidutsläppen är starkt kopplad till vår materialanvändning och en övergång från dagens linjära material- och produktflöden till mer cirkulära är en nödvändighet för att nå klimatmålen. I den cirkulära ekonomin bibehålls värdet på produkter, material och resurser så länge som möjligt och avfallsgenereringen minimeras. En omställning till en cirkulär ekonomi förutsätter ett förändrat synsätt, nya arbetssätt, ett ökat samarbete i samhället och nya affärsmodeller.

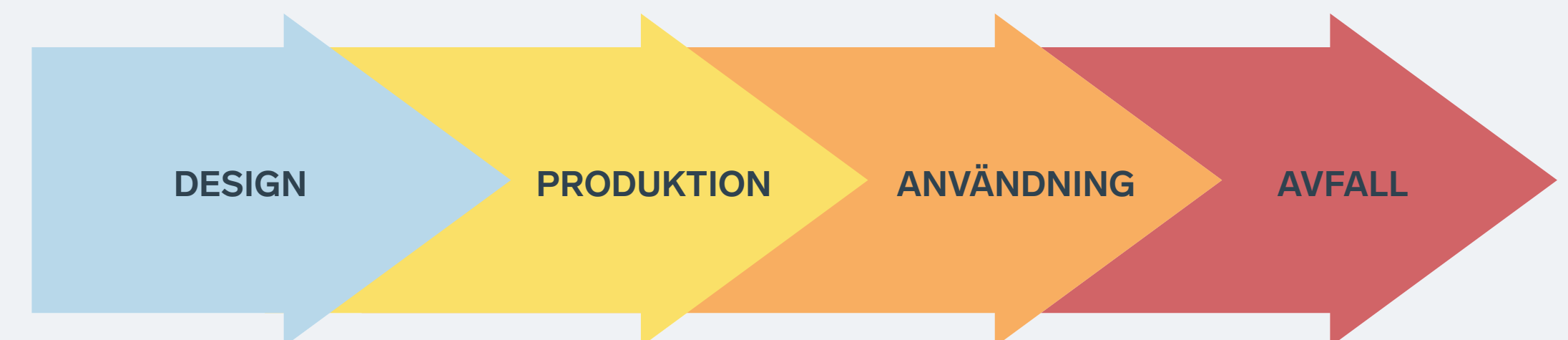
I det svenska näringslivet har den cirkulära omställningen redan börjat. Det finns ett starkt engagemang för att ställa om till cirkulära affärsmodeller och att utveckla cirkulära material- och produktflöden, och näringslivet ser också stora affärsmöjligheter i omställningen. Genom att ha en framåtlutad position i ett tidigt skede kan stora konkurrensfördelar skapas.

De cirkulära affärsmodellerna bygger på att material och produkter cirkuleras, genom återvinning av material, användning av återvunnet material, produktionsspill och restprodukter i nya produkter. De kan också baseras på olika moment för att förlänga produkters livslängd såsom reparation, uppgradering, återtillverkning, och öka nyttjandegraden av redan befintliga produkter genom delning samt försäljning av funktion. De sistnämnda affärsmodellerna är ofta baserade på ökat inslag av tjänster.

För att näringslivet ska lyckas med en omställning av sina affärsmodeller behöver marknadsförutsättningarna för den cirkulära ekonomin förbättras. För det behöver politiken bland annat anpassa de regelverk som länge verkat för linjära flöden. Fokus behöver flyttas från begreppet avfall, som i princip ska upphöra i den cirkulära ekonomin, till ett resursfokus med stora möjligheter. Det är inte bara regelverket inom avfall och miljö som behöver förändras utan även andra regelverk i samhället behöver ses över, exempelvis kemikalieskatten på skatteområdet och lagstiftning kopplat till produkter.

Tidigare principer och strukturer behöver också utvärderas och förändras, exempelvis avseende äganderätten till avfall, vilket är en viktig grundförutsättning för att företagen ska kunna skapa cirkulära flöden. För att kunna följa material och produkter genom de förlängda värdekedjorna är spårbarhet och informationsöverföring i internationella värdekedjor också en förutsättning, och för det behövs digitala hjälpmedel. Den cirkulära ekonomin är idag i sin linda, och för att främja utvecklingen och omställningen, behövs kompetensutveckling inom cirkulär ekonomi i hela samhället.

Den cirkulära omställningen kan dock inte ske enskilt i Sverige. En effektiv och väl fungerande inre marknad inom EU samt fortsatt arbete med globala överenskommelser och handelsavtal är förutsättningar för en fullt utvecklad cirkulär ekonomi då material- och produktflöden ofta är globala.

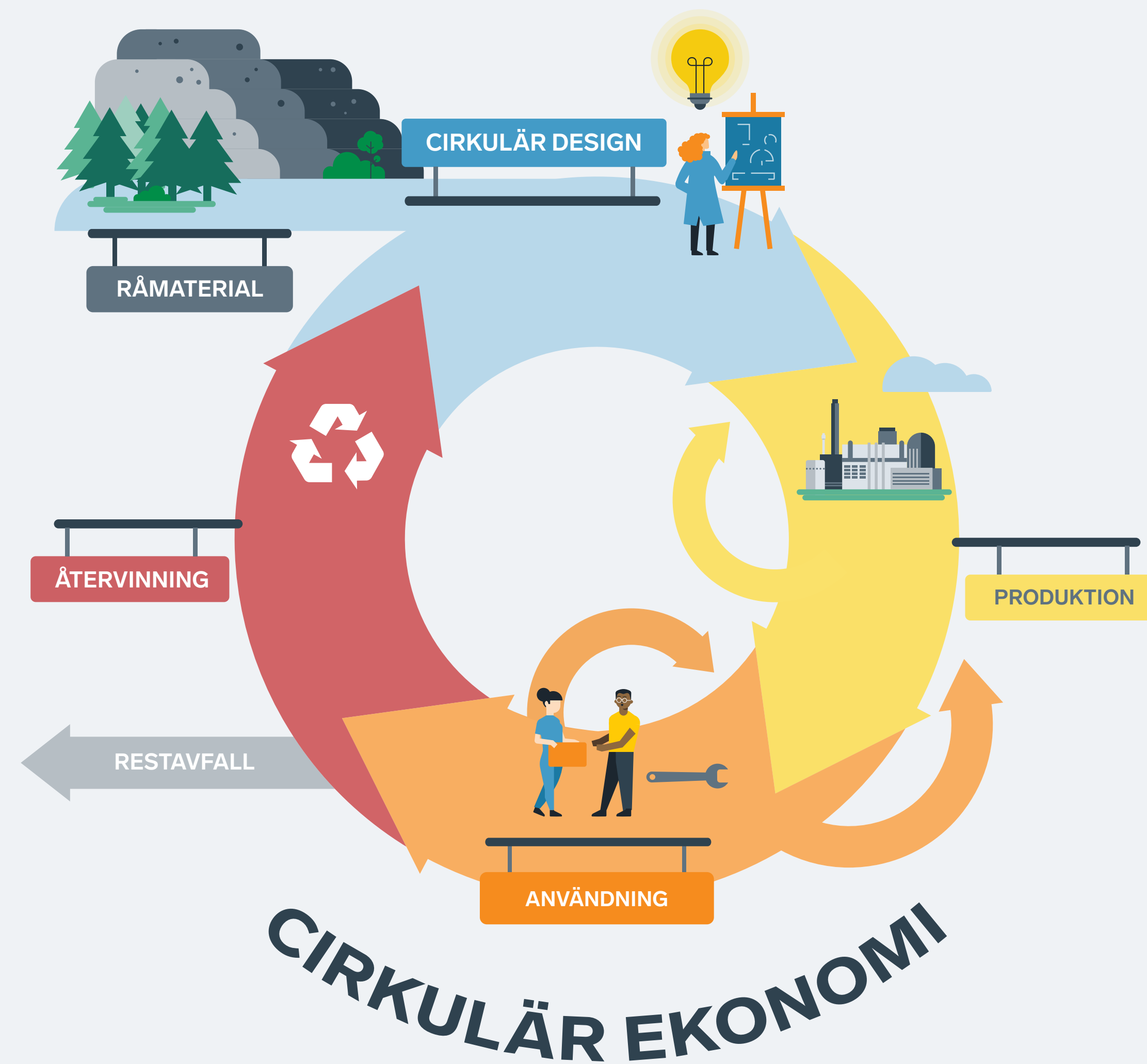

LINJÄR EKONOMI

För att skapa goda marknadsförutsättningar för den cirkulära ekonomins framväxt behöver regeringen bland annat:

- Främja en väl fungerande inre marknad och ett globalt fokus.
- Utveckla tillämpningen av dagens regelverk i linje med en cirkulär ekonomi.
- Uppdatera avfallslagstiftningen för ökad resurseffektivitet.
- Anpassa lagstiftning och tillämpning för att möjlig-göra hantering av kemiska ämnen i cirkulära flöden.
- Säkerställ effektiva ekonomiska styrmedel för ökad cirkularitet.
- Satsa på forskning och skapa förutsättningar för innovation.
- Främja utvecklingen av funktionsförsäljning och affärsmodeller för att förlänga produkters livslängd.
- Satsa på ökad utbildning, kunskap och kompetens inom cirkulär ekonomi.

Svenskt Näringsliv arbetar aktivt med att möjliggöra en omställning av det linjära ekonomiska systemet till ett cirkulärt. Inom ramen för det arbetet har både rapporter och policyförslag tagits fram. Dessa finns att ta del av **på vår hemsida**.

Avslutning

Det svenska näringslivet har redan inlett omställningen men bromsas av ineffektiv klimatpolitik som hämmar dess möjligheter. För näringslivet råder ingen tvekan, vi måste nå de globala klimatmålen och samtidigt säkerställa en globalt hållbar utveckling med fortsatt ekonomisk tillväxt. Det är Sverige och EU som behöver visa resten av världen att dessa två vägar går att förena, för att fler ska ansluta till det globala klimatarbetet.

Klimatpolitiska beslut från den svenska regeringen måste grundas i att göra skillnad för det globala klimatarbetet, möta det svenska näringslivets driv i omställningen och gynna den svenska konkurrenskraften. På det viset kan Sverige, som genom egna utsläppsreduceringar inte bidrar marginellt till det totala utsläppsminskingsbehovet, öka sin betydelse i den globala klimatomställningen.

För att det ska vara möjligt, behöver all fokus på inhemska klimatbeslut säkerställa att el finns när, och där den behövs, att tillståndprocesserna ökar i förutsägbarhet och hastighet, och att möjliggöra för näringslivets omställning till en cirkulär ekonomi.

Källor

- 1 IPCC (2021) Summary for Policymakers; Climate Change 2021: The Physical Science Basis | Climate Change 2021: The Physical Science Basis (ipcc.ch)
<https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/> och IPCC (2022, Summary for policymakers): <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/>
- 2 Material Economics (2020) Klimatnyttan av svensk export: https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/hallbarhet-miljo-och-energi/klimatnyttan-av-svensk-export_1167102.html
- 3 von der Leyen, Ursula (2019) A Union that strives for more: My agenda for Europe: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/43a17056-ebf1-11e9-9c4e-01aa75ed71a1>
- 4 SOU 2020:4 - Vägen till en klimatpositiv framtid – strategi och handlingsplan för att nå negativa utsläpp av växthusgaser efter 2045:
[regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/01/sou-20204/](https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2020/01/sou-20204/)
- 5 - 6 UNEP (2021) Emissions Gap Report 2021: <https://www.unep.org/resources/emissions-gap-report-2021>
- 7 The World Bank (2022) “State and Trends of Carbon Pricing 2022” World Bank, Washington, DC. Doi: 10.1596/978-1-4648-1895-0. License: Creative Commons Attribution CC BY 3.0 IGO
- 8 - 10 UNEP (2020) Emissions Gap Report 2020: <https://www.unep.org/emissions-gap-report-2020>
- 11 Klimatpolitiska rådet (2021) 2021 Klimatpolitiska rådets rapport: <https://www.klimatpolitiskaradet.se/rapport-2021/>
- 12 OECD (2021) Real GDP long-term forecast (indicator): <https://data.oecd.org/gdp/real-gdp-long-term-forecast.htm#indicator-chart>
- 13 Ellen Gustafsson (2021) Priset på koldioxid: <https://timbro.se/miljo/priset-pa-koldioxid/>
- 14 Material Economics (2020) Klimatnyttan av svensk export: https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/hallbarhet-miljo-och-energi/klimatnyttan-av-svensk-export_1167102.html
- 15 Europaparlamentet (2019) Faktablad om Europeiska unionen: Europeiska unionen och dess handelspartner:
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sv/sheet/160/europeiska-unionen-och-dess-handelspartner>
- 16 Europeiska kommissionen (2019) EU position in world trade: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/eu-position-world-trade_en
- 17 Svenskt Näringsliv (2022) Kraftsamling elförsörjning - Scenarioanalys 290 TWh.
https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/hallbarhet-miljo-och-energi/kraftsamling-elforsorjning-scenarioanalys-290-twh_1187495.html
- 18 Lars Jagrén (2021) 50 miljarder och företag som försvann:
https://www.svensktnaringsliv.se/sakomraden/hallbarhet-miljo-och-energi/50-miljarder-och-foretag-som-forsvann-resultatet-av-krangliga-och_1177367.html
- 19 SOU 2003:124 En effektivare miljöprövning: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2003/12/sou-2003124/>